

Exchange Rate

Dr. Shivaji Kakade

Department of Economics

Arts and Science College, Shivajinagar, Gadhi

स्थिर विनिमय दर :

प्रस्तावना –

सुवर्ण परिमान पध्दतीत विनिमय दर सुवर्ण आयात बिंदू आणि सुवर्ण निर्यात बिंदू याद्वारे नियंत्रित होत असत. त्यावेळी स्थिर विनिमय दर पध्दती अस्तित्वात होती. 1975 मध्ये बऱ्याच विकसनशील देशांमध्ये या पध्दतीचा वापर होत होता. 1995 नंतर मात्र या पध्दतीचा त्याग करण्यात आला. या पध्दतीमध्ये विनिमय दर हे संबधित सरकारद्वारे निश्चित केले जातात. या पध्दतीचे काही महत्वाचे गुण व मर्यादा खालीलप्रमाणे.....

स्थिर विनिमय दराचे गुण :

- ▶ निश्चितता –
- ▶ आंतरराष्ट्रीय व्यापारात वाढ –
- ▶ सट्टेबाजीला आळा –
- ▶ परकीय गुंतवणूकीत वाढ –
- ▶ भांडवल बाजाराचा विकास –
- ▶ आर्थिक विकासाला चालना –
- ▶ व्यापारी देशांना लाभ –
- ▶ साधनसामग्रीचा पुरेपूर वापर –

- ▶ अल्प रोखतेवर व्यापार शक्य –
- ▶ विशिष्ट चलनगटांसाठी उपयुक्त –
- ▶ देशी उद्योगांच्या उभारणीला चालना –
- ▶ आर्थिक स्थैर्य –
- ▶ रोजगार निर्मितीला चालना –

स्थिर विनिमय दराचे दोष / मर्यादा :

- ▶ अंतर्गत स्थैर्याचा बळी –
- ▶ स्वतंत्र मौद्रिक धोरणाचा अभाव –
- ▶ आंतरराष्ट्रीय व्यापार वाढीचा आधार नाही –
- ▶ साधनसंपत्तीचा अयोग्य वापर –
- ▶ विषमतेत वाढ –
- ▶ चलनगटांसाठी आवश्यकता नाही –
- ▶ कृत्रिम स्थैर्य –
- ▶ तेजी – मंदीची परीस्थिती –
- ▶ अवमूल्यन –

बदलता विनिमय दर :

प्रस्तावना –

या विनिमय दर पध्दतीत समतामूल्य निश्चित केलेले नसते तर बाजारात परकीय चलनाला येणारी मागणी व पुरवठा यावरून हा विनिमय दर ठरतो. विनिमय दरातील बदल जर खूप जास्त असतील तर मात्र विनिमय 'स्थिरीकरण निधी' चा वापर केला जातो.

बदलत्या विनिमय दराचे गुण / फायदे :

- व्यापार वाढीला पुरक –
- सट्टेबाजीवर नियंत्रण –
- गुंतवणुकीला चालना –
- चलन गटाला फायदा –
- अंतर्गत स्वातंत्र्य –
- साधी / सरळ पध्दती –

- परिवर्तनीय पध्दती –
- व्यवहारतोलात समतोल साधता येतो –
- परकीय चलनाची बचत होते –
- उत्साहाचे वातावरण तयार होते –

बदलत्या विनिमय दराचे दोष / तोटे / मर्यादा :

- ▶ मागास देशांना तोटा –
- ▶ भाववाढीचा / चलनवाढीचा धोका –
- ▶ सट्टेबाजीला प्रोत्साहन –
- ▶ अर्थव्यवस्थेत अस्थैर्य –
- ▶ गुंतवणूकीवर मर्यादा –
- ▶ अनुभव चांगला नाही –
- ▶ व्यापारशर्ती प्रतिकूल होतात –
- ▶ अर्थव्यवस्थेच्या विकासाला मर्यादा –

तरंगता / तरता विनिमय दर

प्रस्तावना –

तरता विनिमय दर आणि बदलता विनिमय दर यात बरेच साम्य असते. तरत्या विनिमय दरात देशाची मध्यवर्ती बँक काही प्रमाणात नियंत्रण ठेवते.....

तरंगत्या विनिमय दराचे गुण –

- ▶ स्वतंत्र आर्थिक धोरण –
- ▶ परकीय व्यापारात वाढ –
- ▶ देशांतर्गत स्थैर्य –
- ▶ सट्टेबाजीला आळा –
- ▶ व्यापार बदलांचे लाभ –

- ▶ व्यवहारतोलात सुधारणा –
- ▶ उत्साहवर्धक वातावरण –
- ▶ परकीय घटकांपासून संरक्षण –
- ▶ सोपी पध्दती –
- ▶ परकीय चलनाची आवश्यकता नाही –

तरंगत्या विनिमय दराचे दोष / मर्यादा / तोटे:

- ▶ चलनवाढीचा / भाववाढीचा धोका –
- ▶ सट्टेबाजीची शक्यता –
- ▶ अनिश्चितता –
- ▶ गुंतवणूकीत घट –
- ▶ प्रतिकूल व्यापार शर्ती –
- ▶ आर्थिक अस्थैर्य –
- ▶ मागास देशांना प्रतिकूल –